

HAL
open science

) ( )
Erfan Babakhani

► **To cite this version:**

Erfan Babakhani.) .(Karagah, 2021, 14 (54), pp.126-144.
hal-03241842

HAL Id: hal-03241842

<https://hal.science/hal-03241842>

Submitted on 1 Jul 2021

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

Countering Organized Human Trafficking (Emphasizing the French Law)

Erfan Babakhani

Abstract

Human trafficking can really be accompanied by such criminal acts as trafficking for sexual exploitation, job exploitation, home slavery, forced theft and forced beggary. Combating these phenomena is usually carried out through suppressing human trafficking perpetrators. Criminal definition of human trafficking which has recently been subject to change, considers severe punishment for the perpetrators of these crimes. Nevertheless, proving the crime of human trafficking is still difficult because it requires specializing tracking agencies and officials, complicated investigations and it sometimes need criminal proceedings in many different countries. Therefore; in the present research, using a descriptive-analytical method, it attempts to probe into the measures taken to counter organized human trafficking crimes in the legal system of France and by considering the pitfalls of the legal system of Iran, some suggestions are given in order to eliminate them. In the end, these obtained results about which the Iranian legislators do not have any efficient and clear approach to specialize the criminal proceedings in regard to the organized human trafficking crime, and taking the present research into considerations, it is suggested that the present laws of our country be reformed according to the modern requirements of the society and the increasing expansion of crimes based on an efficient criminal policy and appropriate specialty commensurate with the vast impacts and dimensions of these kinds of crimes.

Key Words: Human Trafficking, Organized Crime, French Legal System

مبارزه با قاچاق سازمان یافته انسان (با تاکید بر حقوق فرانسه)

عرفان باباخانی^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۸/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۱۵

از صفحه ۱۲۶ تا ۱۴۴

چکیده

در واقع قاچاق انسان می‌تواند با اعمال مجرمانه‌ای همچون قاچاق به منظور استثمار جنسی، استثمار کاری، بردگی خانگی، سرقت اجباری، تکدی‌گری اجباری همراه باشد. مبارزه با این پدیده‌ها اغلب از زاویه سرکوب مرتکبان جرم قاچاق انسان صورت می‌گیرد. تعریف کیفری قاچاق انسان که اخیراً دستخوش تغییرات قانونی شده است، مجازات‌های شدیدی را برای مرتکبان این جرایم به همراه دارد. با این حال اثبات جرایم قاچاق انسان همچنان دشوار است زیرا به تخصصی کردن مراجع و مقامات تعقیب، تحقیقات پیچیده و همچنین دادرسی افتراقی گاه در چندین کشور نیاز دارد. بر همین اساس در تحقیق پیش رو با روش توصیفی - تحلیلی تلاش می‌شود تا وضعیت تدابیر به کار گرفته شده برای برخورد با جرایم قاچاق سازمان یافته انسان در نظام حقوقی فرانسه مورد واکاوی قرار گیرد و با در نظر گرفتن معایب نظام حقوقی ایران پیشنهادهایی به منظور رفع آن‌ها ارائه شود. در پایان این نتیجه حاصل شده که قانونگذار ایرانی رویکرد کارآمد و مشخصی نسبت به تخصصی کردن رسیدگی کیفری در خصوص جرایم قاچاق سازمان یافته انسان ندارد و با توجه به مطالعه حاضر پیشنهاد شده که قوانین موجود در کشورمان بر اساس نیازهای روز جامعه و توسعه روزافزون جرائم براساس یک سیاست کیفری کارآمد و تخصصی متناسب با آثار و ابعاد گسترده اینگونه جرایم اصلاح شود.

واژگان کلیدی: قاچاق انسان، جرم سازمان یافته، نظام حقوقی فرانسه

مقدمه

قاچاق انسان یک روش قدیمی برای حمل و نقل افراد از یک مکان به مکان دیگر پس از دستگیری و به بردگی کشیدن آنها بود که هدف از آن تأمین تجارت کالاهای انسانی بوده است (کابرال^۱، ۲۰۰۶: ۷). امروزه این مسئله به همین روش قابل درک است با این تفاوت که به یک پدیده جهانی مرتبط با مهاجرت و جستجوی زندگی بهتر مرتبط می‌شود. در واقع، قاچاق انسان روش و عمل مجرمانه جدیدی نیست زیرا همیشه در جوامع بشری وجود داشته که امروز این پدیده با جهانی سازی گسترش یافته است. در زمان‌های عهد باستان قاچاق انسان به شکل برده‌داری وجود داشته است (دکاکس^۲، ۲۰۰۹: ۱۸). اما از قرون وسطی سیستم‌های قاچاق انسان سازمان یافته پدیدار شدند که این شبکه‌ها، بردگان را از آفریقا به مکان‌های دیگر می‌فرستادند (ایبید^۳، ۲۰۰۹). نکته مهم تاریخی در خصوص قاچاق انسان، استثمار انسان در پوشش تجارت در زمان کشف قاره آمریکا بود. در واقع از قرن پانزدهم که تجارت بین اقیانوس اطلس رونق گرفت به این برده‌داری سنتی، اشکال دیگری از قاچاق، از جمله روسپی‌گری، بهره برداری از کار و خدمات، فروش اندام‌ها و ... اضافه و مرسوم شد. قاچاق انسان پس از قاچاق مواد مخدر و اسلحه سومین جرم سودآور سازمان یافته می‌باشد اما برخلاف مجرمان مواد مخدر و اسلحه قاچاقچیان انسان این قابلیت را دارند که بزه‌دیدگان این جرایم را مستمر در معرض خرید و فروش قرار بدهند (نگهی مخلص آبادی، ۱۳۹۱: ۲)

از قرن بیستم به تدریج اسناد بین‌المللی برای مبارزه با برخی از انواع قاچاق انسان به تصویب رسیدند. در سال ۱۹۰۴ نخستین تمهیدات بین‌المللی برای مقابله با برده‌داری سفیدها صورت گرفت. محتوای این متن در سال ۱۹۱۰ مجدداً در کنوانسیون بین‌المللی راجع به قاچاق افراد سفید پوست - اصلاح شده توسط کنوانسیون بین‌المللی ۳۰ سپتامبر ۱۹۲۱ در مورد منع و مجازات قاچاق زنان و کودکان - منعکس شد (نوبهار، ۱۳۸۴: ۲۰۸). در واقع تا اواسط قرن بیستم، مبارزه با قاچاق زنان صرفاً محدود به «استثمار جنسی» بود. در بیست و یکم مارس سال ۱۹۵۰، کنوانسیون جدیدی به تصویب رسید که هدف آن مبارزه با قاچاق انسان و علیه استثمار و فحشا اعلام شد. شکل دوم قاچاق انسان که در قرن بیستم مورد توجه قرار گرفت، کار اجباری است. کنوانسیون سازمان بین‌المللی کار در سال ۱۹۳۰ در مورد کار اجباری و یک سند دیگر در سال ۱۹۵۷ در مورد نسخ کار اجباری به تصویب رسیدند (توسان^۴، ۲۰۱۱: ۹) همچنین قاچاق انسان توسط دیوان بین‌المللی کیفری جرم انگاری شده است و در صورت جمع سه رکن قانونی، مادی و معنوی جنایت علیه انسانیت قابلیت تعقیب در دادگاه مذکور وجود دارد.

1. Cabral
2. Decaux
3. Ibid
4. Convention internationale pour la répression de la traite des femmes et des enfants.
5. Organisation Internationale du Travail.
6. Tosun

بدین سان تا قبل از کنوانسیون پالمو، سوءاستفاده جنسی و کار اجباری تنها دو شکل قاچاق انسان بودند که تحت شمول تحریم اسناد بین‌المللی قرار گرفتند. در واقع قبل از سال ۲۰۰۰ هیچ تعریفی از قاچاق انسان وجود نداشت و این عمل عمدتاً مترادف با قوادی محسوب می‌شد (پاولین^۱، ۲۰۰۸: ۱۳۶). لذا همانطور که پروتکل الحاقی کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته مقرر می‌دارد «علی‌رغم تعدد متون حاوی قوانین و مقررات با هدف مبارزه با استثمار اشخاص، هیچ سند جهانی وجود نداشت که با همه جنبه‌های قاچاق انسان برخورد کند» (برنارد، ۲۰۱۳: ۸). کنوانسیون پالمو نخستین سند بین‌المللی است که به مبارزه با جنبه‌های مختلف جرایم سازمان یافته می‌پردازد و با هدف ارتقاء همکاری‌های بین‌المللی در جهت پیشگیری و مبارزه موثر با جرایم سازمان یافته تهیه و تدارک گردید. در بند الف ماده ۲ این کنوانسیون در تعریف گروه مجرمانه سازمان یافته اشعار می‌دارد: «گروه مجرمانه سازمان یافته یعنی گروه سازمان یافته متشکل از سه یا چند نفر که برای یک دوره زمانی مشخص وجود داشته و به طور هماهنگ با هدف ارتکاب یک یا چند جرم یا تخلف شدید مندرج در این کنوانسیون، به منظور تحصیل مستقیم یا غیر مستقیم منافع مالی یا سایر منافع مادی، فعالیت می‌کند». در حقوق ایران قانون مبارزه با قاچاق کالا مصوب ۱۳۹۲ در بند س ماده ۱، قاچاق سازمان یافته را این گونه تعریف میکند که: «قاچاق سازمان یافته: جرمی است که با برنامه ریزی و هدایت گروهی و تقسیم کار توسط یک گروه نسبتاً منسجم متشکل از سه نفر یا بیشتر که برای ارتکاب جرم قاچاق، تشکیل یا پس از تشکیل، هدف آن برای ارتکاب جرم قاچاق منحرف شده است صورت می‌گیرد». در واقع، وضعیت در این حوزه ثابت می‌کند که این شکل جدید جرم یک پدیده بسیار پیچیده است و مشخصه جرم سازمان یافته می‌باشد و اکثریت جرایم قاچاق انسان در شبکه‌های مجرمانه سازمان یافته ارتکاب می‌یابند.

به دنبال تصویب کنوانسیون مذکور، متون بین‌المللی دیگری به ویژه در سطح اروپا تصویب شده‌اند. در چارچوب اتحادیه اروپا در ۱۹ ژوئیه ۲۰۰۲ دستورالعمل ۲۰۰۲/۶۲۹ در حوزه مبارزه با جرایم قاچاق انسان به تصویب رسید. در چارچوب این دستورالعمل، شورای اروپا کنوانسیون اقدام علیه قاچاق انسان را در ۱۶ مه ۲۰۰۵ به تصویب رساند. این کنوانسیون تعریف قاچاق انسان را که در پروتکل پالمو آمده بود تصویب کرد. کشور فرانسه در ۹ ژانویه ۲۰۰۸ به این کنوانسیون پیوست (بورجیوس^۲، ۲۰۱۲: ۲۰۴). از آن پس، مبارزه با قاچاق انسان در شورای اروپا دارای یک اولویت شد. در نهایت اتحادیه اروپا سند ۵ آوریل ۲۰۱۱ در مورد پیش‌گیری از قاچاق انسان و مبارزه با آن و همچنین حمایت از بزهدیدگان آن را جایگزین دستورالعمل ۲۰۰۲ کرد. در واقع، این دستورالعمل محدود‌کننده‌ترین و مؤثرترین سند مبارزه با قاچاق انسان را تشکیل می‌دهد. مقدمه این دستورالعمل در اولین ملاحظات خود، قاچاق انسان را به عنوان یک جرم جدی در رابطه با جرایم سازمان یافته و به منزله نقض آشکار حقوق اساسی بشر معرفی می‌کند. این جرم به منزله نقض مستقیم ماده

۵ منشور حقوق اساسی اتحادیه اروپا^۱ است که منع برده‌داری و کار اجباری را پیش بینی می‌کند و بند ۳ آن مقرر می‌دارد که: «قاچاق انسان ممنوع است».

در حقوق ایران اولین گام قانونی مهم در مبارزه با قاچاق انسان با تصویب قانون مبارزه با قاچاق انسان مشتمل بر هشت ماده و سه تبصره در سال ۱۳۸۳ تصویب شد. از نقاط ضعف این قانون عدم توجه به ارتکاب جرم توسط سازمان‌های مجرمانه فراملی بوده و مقررات ماهوی و شکلی افتراقی برای مبارزه با آن پیش بینی نکرده است (ذاقلی، ۱۳۹۴: ۹۸). ضعف‌های قانون مذکور در مبارزه با قاچاق انسان باعث شد قانونگذار در صدد تصویب قانونی جدید در این خصوص بر آید و در این راستا در تاریخ هشتم اسفندماه ۱۳۹۷ لایحه «مبارزه با قاچاق انسان و اعضای بدن و مجازات عبور دهندگان غیرمجاز افراد از مرزهای کشور» در هیئت وزیران تصویب شد و به مجلس فرستاده شد. مقدمه توجیهی با توجه به ضعف‌های قانون کنونی بیان داشته است که «نظر به این که شرایط ناپایدار برخی از کشورهای پیرامون جمهوری اسلامی ایران می‌تواند زمینه تشدید اقدامات باندها و شبکه‌های تبهکاری قاچاق انسان را بیش از پیش فراهم آورده و امنیت داخلی و خارجی را تهدید نماید و با عنایت به این که لازمه اقدام برای دفع تهدید احتمالی یادشده، ...اصلاح قوانین و مقررات مربوط برای رفع خلأهای قانونی در راستای پیشگیری از قاچاق انسان و اعضای بدن و مهاجرت غیر مجاز و مجازات مرتکبان این اعمال می‌باشد. لایحه...تقدیم می‌شود». مقاله حاضر با توجه به این موضوع درصدد بررسی سیاست کیفری فرانسه و با نگاهی به حقوق ایران در مبارزه با قاچاق سازمان یافته انسان است. بدین منظور مقاله حاضر با تأکید بر حقوق فرانسه در دو بخش به مبارزه با قاچاق انسان سازمان یافته در سیاست کیفری ماهوی (۱) و سیاست کیفری شکلی (۲) می‌پردازد.

۱. مبارزه با قاچاق انسان سازمان یافته در قوانین ماهوی

در این قسمت، جنبه ماهوی سیاست کیفری فرانسه و ایران در مقابله با قاچاق سازمان یافته انسان بررسی و تحلیل می‌شود. لذا در ابتدا لازم می‌رسد مفهوم قاچاق انسان سازمان یافته مطالعه شود و سپس به قوانین موجود و چگونگی مواجهه آنها با این جرم سازمان یافته پرداخته شود و همچنین چگونگی اعمال و اجرای این قوانین بررسی می‌شود.

۱.۱. قاچاق انسان سازمان یافته

قاچاق انسان بارها توسط اسناد بین‌المللی، اسناد اروپایی و همچنین قوانین ملی مورد توجه و موضوع جرم انگاری واقع شده است. اولین سندی که تعریفی از قاچاق انسان ارائه داد بند الف ماده ۳ پروتکل الحاقی اول کنوانسیون پالمو در مورد جرایم سازمان یافته فراملی، مصوب ۱۵ نوامبر ۲۰۰۰ بود. این ماده مقرر می‌دارد قاچاق انسان عبارت است از «استخدام، حمل و نقل، انتقال، پناه دادن، یا پذیرش افراد با به کارگیری تهدید یا استفاده از زور یا اشکال دیگر اجبار، با آدم‌ربایی، تقلب، فریب، سوءاستفاده از اختیارات یا وضعیت آسیب

1. La Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne.

پذیری یا با دادن یا دریافت وجه یا مزایا برای به دست آوردن رضایت شخصی که بر دیگری کنترل دارد به منظور بهره کشی». که بهره کشی شامل «حداقل به عنوان بهره برداری از روسپیگری دیگران یا انواع دیگر بهره کشی جنسی، کار اجباری یا خدمات، بردگی یا اعمال مشابه با برده‌داری، بیگاری یا برداشتن اندام‌ها می‌باشد ممنوع است. هدف از این تعریف دستیابی به استاندارد سازی مفاهیم بین کشورها به منظور ایجاد زمینه‌ای برای همکاری‌های بین‌المللی در مورد جرایم مشابه است. این لیست جامع نیست، اما به دولت‌هایی که مایل به اضافه کردن رفتارهای دیگر هستند این امکان را می‌دهد.

حقوق فرانسه نیز قاچاق انسان را در ماده ۱-۴-۲۲۵ قانون مجازات^۱ بدین شکل تعریف می‌کند: «فعل در ازای پاداش یا هر مزایای دیگر یا وعده پاداش یا مزایا، استخدام یک شخص، حمل و نقل، انتقال، پناه دادن یا اسکان، در دسترس قرار دادن کسی به شخص ثالث-حتی در صورت عدم شناسایی تا اجازه ارتکاب جرایم علیه آن شخص در زمینه قوادی^۲، تعرض یا جرایم جنسی، استثمار تکدی‌گری، شرایط کار یا اسکان بر خلاف کرامت انسانی، یا وادار کردن آن شخص به ارتکاب جرم یا جنحه فراهم شود». لازم به ذکر است که تصویب متون بین‌المللی و اروپایی منجر به تغییر در فهم جرم قاچاق انسان در حقوق فرانسه شده است. لذا می‌توان گفت حقوق فرانسه تا حدود زیادی تحت تاثیر اسناد اروپایی و بین‌المللی بوده است. ابتدا، با قانون ۱۸ مارس ۲۰۰۳، قانونگذار فرانسوی برای اولین بار به جرم قاچاق انسان و اقدامات مربوط به حمایت از بزه‌دیدگان پرداخت. اما این قانون انواع مختلف قاچاق را در نظر نمی‌گرفت (جکسیک^۴، ۲۰۱۶: ۸). به همین دلیل بود که با قانون ۲۰ نوامبر ۲۰۰۷ قانونگذار مفهوم قاچاق را گسترش داده است. از آن پس دیگر بین ماهیت استثمار بزه‌دیده‌ها فرقی گذاشته نمی‌شد. سرانجام تعریف این جرم با قانون ۵ آگوست ۲۰۱۳ در پرتو دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۱ اصلاح شده است. بنابراین تعریف قاچاق اصلاح شده و شامل کار اجباری و بندگی نیز شد.

در حقوق ایران مطابق با ماده یک قانون مبارزه با قاچاق انسان «قاچاق انسان عبارت است از الف. خارج یا وارد کردن و یا عبور دادن فرد یا افرادی از مرزهای کشور، همراه با رضایت آنها یا بدون آن از طریق به کار بردن اجبار، اکراه، فریب یا سوء استفاده از قدرت یا موقعیت خود به وضعیت فرد یا افراد یاد شده با قصد فراهم ساختن فحشاء یا سایر اشکال بهره کشی جنسی یا ارایه اجباری خدمات، کار، ازدواج و آزمایش یزشکی و یا بردگی. ب. هر گونه فعالیت از قبیل تحویل دادن، تحویل گرفتن انتقال، نگهداری و پنهان کردن افراد موضوع بند (الف) این ماده، پس از عبور از مرز و در هر نقطه از کشور، با حداقل یکی از مقاصد مندرج در بند مذکور». بدین سان نوعی هماهنگی مفهوم قاچاق انسان در ماده فوق با اسناد بین‌المللی وجود دارد.

1. Article 225-4-1 du Code pénal français, créé par Loi n°2003-239 du 18 mars 2003 - art. 32. Modifié par Loi n°2007-1631 du 20 novembre 2007 - art. 22 JORF 21 novembre 2007.

2. Proxénéisme.

3. Loi n°2003-239 du 18 mars 2003 pour la sécurité intérieure.

4. Jacksik

5. Loi n°2013-711 du 5 août 2013, JO du 6 août 2013.

۱.۲. سیاست کیفری تقنینی

قاچاق انسان با پروتکل بالرمو تعریف شد^۱ و متعاقباً توسط ابزارهای مختلف بین‌المللی و اروپایی جرم انگاری شده است. در حقوق فرانسه قاچاق انسان با هفت سال حبس و جریمه ۱۵۰ هزار یورو مجازات می‌شود.^۲ مطابق با تعریف قاچاق انسان در ماده ۱-۴-۲۲۵ قانون مجازات فرانسه برای اینکه جرم قاچاق انسان ارتکاب یابد، بایستی سه عنصر جمع شود: یک عمل (فعل)، یک وسیله و یک هدف. این عمل عبارت است از اقدام به استخدام، حمل و نقل، انتقال، پناه دادن یا حتی اسکان شخصی به منظور قاچاق است. وسیله منجر به استفاده از تهدید، اجبار یا استفاده از زور، آدم‌ربایی، سوء استفاده از قدرت یا ضعف یا کلاهبرداری یا فریب خواهد شد. سرانجام، هدف از آن بهره‌کشی از شخص باشد.

در حالی که در قانون مبارزه با قاچاق انسان که هسته اصلی مبارزه با قاچاق انسان است، از تشدید مجازات شکل سازمان یافته قاچاق انسان غفلت شده است، قانون مجازات فرانسه تشدید مجازات جرایم قاچاق انسان را هموار کرده است. این مهم در مواد ۲-۴-۲۲۵ تا ۴-۴-۲۲۵ قانون مجازات پیش بینی شده است. براساس ماده ۲-۴-۲۲۵ قانون مجازات فرانسه، چنانچه عمل مذکور در ماده ۱-۴-۲۲۵ یا همان جرم قاچاق انسان با یکی از شرایط ذیل ارتکاب یافته باشد، مجازات پیش بینی شده به شرح ادامه، ۱۰ سال حبس و جریمه نقدی ۱۵۰۰۰۰۰ یورویی می‌باشد: علیه اطفال، علیه شخصی که وضعیت آسیب پذیری ناشی از سن، بیماری، ناتوانی، ناتوانی جسمی یا روانی یا بارداری، علیه چندین شخص باشد، یا وقتی که شخص با استفاده از شبکه ارتباطات الکترونیکی برای انتشار پیام‌ها به عموم نامعین با مجرم ارتباط گرفته باشد، یا در شرایطی که مستقیماً فرد را در معرض خطر سریع مرگ یا جراحی قرار دهد که منجر به مثله یا ناتوانی دائمی شود، یا با استفاده از خشونت، اجبار، تهدید علیه فرد، خانواده اش یا شخص نزدیک به وی، یا توسط شخصی که از وی خواسته شده تا در کارهایی مرتبط با وظایف خود در مبارزه با قاچاق یا حفظ نظم عمومی شرکت کند، یا هنگامی که این جرم بزه‌دیده را در شرایط وخیم روحی یا روانی قرار داده است، ارتکاب یابد. در ماده ۳-۴-۲۲۵ قانون مجازات فرانسه تصریح شده است که اگر قاچاق انسان در یک باند سازمان یافته انجام شود، مجازات به بیست سال حبس و ۳۰۰۰۰۰۰ یورو جریمه نقدی افزایش می‌یابد. ماده ۴-۴-۲۲۵ قانون مجازات فرانسه، مجازات حبس ابد و جریمه نقدی ۴۵۰۰۰۰۰ یورو را برای زمانی که عمل همراه با اعمال شکنجه و افعال بربریت بر بزه‌دیده نیز باشد، در نظر گرفته است.

در حقوق ایران در خصوص قاچاق انسان به صورت سازمان یافته، قانون مبارزه با قاچاق انسان، سازمان یافته بودن را از موجبات تشدید مجازات این جرم قرار نداده است و این موضوع مغفول مانده است (سلیمی، ۱۳۸۶: ۲۸۳). چنانکه ماده ۳ قانون فوق اشعار می‌دارد: «چنانچه عمل مرتکب «قاچاق انسان» از مصادیق مندرج در قانون مجازات اسلامی باشد مطابق مجازات‌های مقرر در قانون یادشده و در غیر این صورت به حبس از دو تا ده

1. Article 3. a. du Protocole de Palerme, 2000.
2. Article 225-4-1 du code pénal français.

سال (مجازات درجه ۴) و پرداخت جزای نقدی معادل دو برابر وجوه یا اموال حاصل از بزه یا وجوه و اموالی که از طرف بزه دیده یا شخص ثالث وعده پرداخت آن به مرتکب داده شده است، محکوم می شود.»

رویکرد قانونگذار ایرانی در لایحه مترقی تر از قانون مبارزه با قاچاق انسان به نظر می رسد و برای شکل سازمان یافته این جرم مجازات سنگین تری مقرر کرده است. بنابراین لایحه در خصوص جرم قاچاق انسان سازمان یافته مجازات تمام اعضا تشدید شده و طبیعتاً مجازات سردسته گروه شدیدتر می باشد. ماده سه قانون مبارزه با قاچاق انسان مجازات قاچاق انسان را حبس و جزای نقدی درجه ۴ تعزیری مقرر کرده است اما مطابق با ماده ۵ لایحه در صورت سازمان یافته بودن ارتکاب جرم، مجازات آن یک درجه تشدید می شود. بنابراین مطابق با لایحه مجازات درجه سه یعنی ده تا پانزده سال حبس برای اعضای گروه سازمان یافته مقرر شده است.

۱.۳. بررسی و تحلیل قوانین در مرحله تعیین وصف کیفری مناسب

در حقیقت دادگاه ها و مقامات تحقیق فرانسوی با توجه به دشواری های تعقیب-جمع آوری ادله جرایم قاچاق انسان، به طور سنتی تحت عنوان دیگری به جای قاچاق انسان، مانند تهیه ارتباط جنسی (قوادی)^۱ را به جای استعمار جنسی تعقیب می کنند. در روبه برای برده داری خانگی مثلاً اتهام انجام کار پنهان، برای استخدام یک بیگانه بدون مجوز کار با حقوق، یا برای کمک به ورود، گردش یا اقامت غیرقانونی یک بیگانه تعقیب می شود که بدین ترتیب جرم قاچاق انسان به ندرت تعقیب می شود. این موضوع را می توان با تعداد جرائم گزارش شده توسط پلیس و خدمات ژاندارمری در فرانسه بین ژانویه تا مه ۲۰۱۵ ثابت کرد. در این مدت ۴۵ مورد جرائم قاچاق انسان گزارش شده است که در مقابل، ۳۱۳ مورد برای قوادی و ۱۰۰ مورد برای شرایط نامناسب کار و مسکن گزارش شده است.^۲ این آمار به وضوح نشان می دهد که سایر صلاحیت ها و عناوین مجرمانه نسبت به قاچاق انسان ترجیح داده می شوند.

این امر در عمل، منجر به عدم ادامه تعقیب عمومی برای تعیین وضعیت بهره کشی بزه دیده می شود. (جکسیک، ۲۰۱۶: ۸). در واقع، به نظر غیرعادلانه می رسد که صلاحیت تعقیب عمومی قاچاق انسان در بیشتر مواقع پذیرفته نشود به این دلیل که دامنه سرکوبگرانه وسیع تری را در بر می گیرد و امکان پذیرش موقعیت های

۱. ماده ۵-۲۲۵ قانون مجازات فرانسه: پروکستیسیم (قوادی) عملی است که توسط هرکس به طرق ذیل انجام پذیرد:

۱. کمک، همکاری یا محافظت از روسپیگری دیگران؛

۲. سود بردن از روسپیگری دیگران، با به اشتراک گذاشتن آنها یا دریافت سوپسیت از شخصی که به طور عادی مشغول فحشا است.

۳. استخدام، آموزش یا منحرف کردن شخصی به منظور فحشا و یا اعمال فشار بر او برای فحشا کردن خود یا ادامه این کار. پروکستیسیم با هفت سال حبس و جریمه ۱۵۰ هزار یورو مجازات می شود.

2. Traite des êtres humains, esclavage moderne : femmes et mineur-e-s, premières victimes, Rapport d'information du 9 mars 2016, www.senat.fr.

بی شمار را ممکن می‌سازد (لاردانچت^۱، ۲۰۱۴: ۳۴). به علاوه اینکه، استفاده از این صلاحیت و تعقیب جرم قاچاق انسان باعث می‌شود تا همکاری‌های بین‌المللی که در این زمینه ضرورتاً شکل بگیرد که عمدتاً تعقیب ناظر به اشخاص دارای تابعیت خارجی است تسهیل شود.

سرانجام، تعداد کم محکومیت‌ها به قاچاق انسان به "پیدایی و برجستگی کم این پدیده" کمک می‌کند^۲. این را می‌توان با این واقعیت توضیح داد که مراجع قضایی با تورم کیفری بالا مواجه بوده و جرائم غیر از قاچاق انسان از نظر قانونی کمتر پیچیده‌اند و آسان-سریع‌تر رسیدگی می‌شوند. با این حال، حفظ صلاحیت و تعقیب قاچاق انسان هنگامی که سازمان یافته و شبکه‌ای است، امکان سرکوب و برخورد مناسب‌تر را فراهم می‌کند. بنابراین در رویه قضایی نوعی عدم تمایل به جمع شرایط جرم قاچاق انسان وجود دارد که این عدم تمایل در رویکرد دادرسان مختلف است. در واقع، بازپرسان در حکم ارجاع خود به جرم قاچاق انسان کمتر اشاره می‌کنند. مقامات دادسرا نیز به ندرت عمل قاچاق انسان را احراز می‌کنند و حتی اگر این کار را هم انجام دهند توسط دادگاه‌ها پذیرفته نمی‌شود. علاوه بر این، حتی اگر جرم قاچاق انسان احراز شود، مجازات‌ها الزاماً شدید نیست. «مجازات‌ها عمدتاً از یک تا دوازده ماه حبس بوده که بیشتر آنها به حالت تعلیق در آمده است» (باسیلین^۳، ۲۰۱۱: ۸).

این عدم کیفر مؤثر در زمینه قاچاق انسان توسط جمهوری فرانسه، منجر به محکومیت این کشور در دادگاه‌های اروپایی حقوق بشر در چندین نوبت شد. این ایراد در حکم سلیادین از ۲۶ ژوئیه ۲۰۰۵ مطرح شد^۴. در آن حکم، دادگاه رای داد که کشورها موظفند به طور مؤثر کار اجباری و بندگی را طبق ماده ۴ کنوانسیون اروپایی برای حمایت از حقوق بشر جرم انگاری کنند. بنابراین، کشورها باید «قوانین (دادرسی) افتراقی با ویژه‌ای را اعمال کنند که جرم قاچاق انسان را مجازات کنند»^۵. به همین جهت فرانسه توسط دیوان استراسبورگ محکوم شد، زیرا این تعهدات را رعایت نکرده بود. در پی این حکم، فرانسه بار دیگر به دلیل عدم ارائه ابزارهای قانونی و اداری برای مبارزه مؤثر در رویه با بندگی و کار اجباری ممنوع در ماده ۴ کنوانسیون اروپایی برای حمایت از حقوق بشر محکوم شد^۶.

با وجود نقاط ضعف باید توجه داشت که تعداد محکومیت‌های مندرج در ماده ۱-۴-۲۲۵ قانون مجازات فرانسه در حال افزایش است. در واقع در سال ۲۰۰۹ هیچ محکومیتی برای قاچاق انسان وجود نداشته است.

1. Lardanchet

2. Traite des êtres humains, esclavage moderne : femmes et mineur-e-s, premières victimes, Rapport d'information du 9 mars 2016, www.senat.fr.

3. BASILIEN

4. CEDH Siliadin contre France, 26 juillet 2005, n°73316/01.

5. CEDH Siliadin contre France, 26 juillet 2005, n°73316/01 point 89.

6. CEDH C.N et V contre France, 11 octobre 2012, n°67724/09.

در حالی که در سال ۲۰۱۲، ۲۸ پرونده و در سال ۲۰۱۳، ۱۲۷ محکومیت اجرا شده است.^۱ در سال ۲۰۱۷ می توان حکمی را نقل کرد که دادگاه کیفری پنتوئیس یک بهره کش را به جرم قاچاق انسان به ۱۸ ماه زندان محکوم کرد.^۲ همچنین می توان حکم دادگاه کیفری ورسای مورخ ۳۱ اکتبر ۲۰۱۷ را ذکر کرد که در آن زوجی به جرم قاچاق انسان به ۳ سال حبس تعلیقی برای زوجه و ۱۵ ماه حبس تعلیقی برای زوج محکوم شدند.^۳ با وجود بهبود اجرای این مجازات در سالهای اخیر، امروزه استفاده از عنوان جرم قاچاق انسان هنوز ضعیف است.

۲. مبارزه با قاچاق انسان در پرتو قوانین کیفری شکلی

در این بخش از پژوهش حاضر به سیاست کیفری نظام حقوقی فرانسه و ایران در رابطه با قاچاق سازمان یافته انسان در مرحله تعقیب و دادرسی کیفری پرداخته می شود. در این راستا، ابتدا به ابزارهای حقوقی که در هر دو نظام کیفری مشترک هستند پرداخته می شود و سپس تدابیری که منحصر به حقوق فرانسه می باشد مطالعه می گردد.

۲.۱. ابزارها و تدابیر قانونی مشترک بین نظام حقوقی فرانسه و ایران

در بیشتر موارد، قاچاق انسان به صورت سازمان یافته، فراملی و در قالب شبکه های ساختارمندی که برای بهره برداری و انتقال بزه دیده های قاچاق از کشور خود به کشور مقصد راه اندازی شده اند ارتکاب می یابد. بنابراین، برای مبارزه مؤثر با این شبکه های سازمان یافته، لازم است که ابزارهای ویژه رسیدگی به کار گرفته شود. اتحادیه اروپا ابزارهایی را برای همکاری قضایی-پلیسی در جهت مبارزه مؤثر با این جرم را در نظر گرفته است. قانونگذار فرانسه نیز متأثر از سیاست کیفری اتحادیه اروپا، رویکرد ویژه ای را اتخاذ کرده است (ابراهیمی، ۱۳۹۶: ۶۵۴). در واقع در حقوق ایران، مطابق قوانین موجود، رسیدگی به جرم قاچاق انسان، رسیدگی افتراقی ندارد و مانند تمام جرایم دیگر به آن رسیدگی می شود، اما در فرانسه، قوانین ملی یک رسیدگی ویژه را در مورد جرم قاچاق انسان در هنگام شدید بودن پیش بینی می کنند.^۴ در حقیقت جرم قاچاق انسان با توجه به اوضاع و احوال ناظر بر آن ممکن است شدید و پیچیده محسوب شود.

قانونگذار فرانسوی در ماده ۷-۱۳۲ قانون مجازات ارفاق های قانونی را برای همکاری متهم با مقامات پلیسی-قضایی را در نظر گرفته است لذا متهم جرایم سازمان یافته را به همکاری با این مقامات تشویق می کند. این ماده اشعار می دارد که اگر کسی اقدام به شروع جرم کرده باشد از مجازات معاف می شود در صورتی که با اطلاعات خود به مراجع اداری یا قضایی امکان جلوگیری از ارتکاب جرم را فراهم کرده باشد و در صورت لزوم سایر مباشران یا

1. Traite des êtres humains, esclavage moderne : femmes et mineur-e-s, premières victimes, Rapport d'information du 9 mars 2016, www.senat.fr.

2. <http://www.esclavagemoderne.org/011-1073-Pontoise-traite-des-etes-humains.html>.

3. Ibid.

4. Article 706-73 du Code de procédure pénale français.

معاونان را شناسایی کند. و در ادامه همین ماده برای مرتکبان جرمی که با اطلاع به مرجع اداری یا قضایی امکان توقف جرم، جلوگیری از بروز خسارت ناشی از جرم یا شناسایی سایر مباشران یا معاونان یا همدستان را فراهم می‌کند امکان کاهش حبس را پیش بینی می‌کند. بنابراین این ابزار در مرحله پلیسی فرایند کیفری می‌تواند با همکاری متهم به توقف خسارات و شناسایی جرایم قاچاق انسان سازمان یافته منجر شود. در حقوق ایران بندهای «ب» و «ت» ماده ۳۸ ق.م.ا. ۱۳۹۲ جهت همکاری و اقرار مؤثر پیش بینی شده است که باعث سقوط مجازات نخواهد شد، بلکه به اختیار دادگاه می‌تواند موجب تخفیف شود. همینطور در قوانین شکلی می‌توان به ماده ۱۹۵ ق.آ.د.ک. ۱۳۹۲ اشاره کرد. مطابق این ماده بازپرس در مرحله تحقیق به متهم اعلام می‌کند اقرار یا همکاری مؤثر وی می‌تواند موجبات تخفیف مجازات وی را در دادگاه فراهم کند.

قاچاق انسان یکی از جرایم سازمان یافته موضوع ماده ۷۳-۷۰۶ قانون دادرسی کیفری فرانسه است.^۱ بنابراین در اکثر موارد، قاچاق انسان ممکن است رسیدگی ویژه مندرج در مواد ۷۳-۷۰۶ و مواد بعدی قانون آیین دادرسی کیفری را در برگیرد. این رسیدگی ویژه، بدین معنا است که قانونگذار فرانسه تمهیدات متعددی جهت تسهیل تعقیب و مجازات این جرم در نظر گرفته است. از جمله این موارد می‌توان به شیوه حضور و کیل، کنترل ارتباطات مخابراتی، تحت نظر، زمان اجرای تصمیمات قضایی، عملیات نفوذ، استفاده از تیم تحقیق مشترک و حکم بازداشت اروپایی اشاره نمود.

در خصوص امکان حضور آزادانه و کیل مورد نظر توسط مرتکب جرم قاچاق انسان سازمان یافته در فرانسه باید اشعار داشت زمانی که شخص بخاطر اتهام مذکور در بازداشت موقت باشد، مداخله و کیل^۲ ممکن است به دلایل قانع کننده‌ای مربوط به شرایط خاص پرونده یا تحقیقات، چه به منظور جمع‌آوری یا نگهداری ادله، چه برای جلوگیری از آسیب جدی به زندگی، به آزادی یا سلامت فیزیکی یک شخص به تعویق افتد (پوتازکین^۳، ۲۰۱۴: ۱۸۱). در حقوق ایران مطابق با ماده ۵ لایحه مبارزه با قاچاق انسان می‌توان اشاره کرد که مرتکبین قاچاق انسان سازمان یافته مشمول مجازات درجه سه و مستند به تبصره ۳ همان ماده مجازات سردسته مشمول مجازات قانونی درجه دو می‌شود. بنابراین هر دو فرض مشمول بندت ماده ۳۰۲ قانون آیین دادرسی کیفری هستند و مطابق با ماده ۴۸ قانون آیین دادرسی کیفری ایران مشمول محدودیت به کارگیری و کیل می‌شوند. در ایران به شکل مقررهای در خصوص به تعویق افتادن مداخله و کیل وجود ندارد.

۱. در رای سال ۲۰۰۴ دیوان عالی برای توجیه این رفتار خاص با این واقعیت که «جرایم مذکور در ماده ۷۳-۷۰۶ آمده حساس‌اند و به طور عمده بر امنیت، کرامت یا زندگی اشخاص خدشه‌بارزی وارد می‌کنند» و این جرایم «به اندازه کافی شدید و پیچیده‌اند که قانونگذار یک قواعد خاصی در مورد رسیدگی کیفری آن وضع کند» (2004-DC n° 2492 mars 2004).

۲. اولین مداخله و کیل می‌تواند یا در آغاز تمدید دوره بازداشت موقت، یعنی در ساعت چهل و نهم یا در آغاز دومین تمدید بازداشت موقت استثنایی یعنی هفتاد و دومین ساعت بازداشت صورت گیرد.

3. POTASZKIN

در حقوق فرانسه به تبع رسیدگی ویژه‌ای که در خصوص جرم قاچاق انسان در نظر گرفته شده است، ضابطان، مجاز به ضبط تلفن/صدا یا جمع‌آوری تصاویر از مکان‌ها یا وسایل نقلیه خاص و همچنین جمع‌آوری داده‌های رایانه‌ای خواهند بود. در حقوق ایران مطابق با لایحه مبارزه با قاچاق انسان امکان ضبط ارتباطات مخابراتی فراهم شده است. بدین نحو که در مورد جرم سازمان یافته مجازات تعزیری درجه سه و در خصوص شخص سردرسته مجازات قانونی درجه دو قابل اعمال می‌باشد. به همین جهت، مضمون ماده ۳۰۲ قانون آیین دادرسی کیفری ایران است و متعاقباً مطابق ماده ۱۵۱ قانون اخیرالذکر برای کشف این جرم میتوان ارتباط مخابراتی این افراد را کنترل کرد.

از جمله دیگر روش‌های رسیدگی ویژه که می‌تواند به اجرا در آید، ناظر به تحت نظر است. در حقیقت، در زمینه قاچاق سازمان یافته انسان، تحت نظر در حقوق فرانسه ممکن است تا دو بار و هر بار به مدت ۲۴ ساعت تمدید شود. یعنی مدت تحت نظر می‌تواند به ۷۲ ساعت و یا به ۹۶ ساعت افزایش یابد. این تمهیدها صرفاً از طریق تصمیم کتبی و با تعیین توجیه یا به درخواست دادستان عمومی، توسط قاضی آزادی و بازداشت و یا بازپرس ممکن است (دالست و پرادل^۱، ۱۲، ۲۰: ۱۷۴).^۲ این تمهیدها صرفاً از طریق تصمیم کتبی و با تعیین توجیه یا به درخواست دادستان عمومی، توسط قاضی آزادی و بازداشت و یا بازپرس قابل اجرا است. در خصوص تحت نظر در حقوق ایران تفکیکی میان جرایم سازمان یافته و غیر آن صورت نگرفته است بنابراین مطابق با ماده ۴۶ قانون آیین دادرسی کیفری «چنانچه نگهداری متهم برای تکمیل تحقیقات ضروری باشد، ضابطان باید موضوع اتهام و ادله آن را به متهم تفهیم کنند و در هر حال، ضابطان نمی‌توانند بیش از ۲۴ ساعت متهم را نگه دارند».

در حقوق فرانسه، در صورتی که ضرورت تحقیقات اقتضا کند می‌توان با مجوز قاضی آزادی و بازداشت و به درخواست دادستان عمومی، جستجوها، بازدیدهای منزل در خارج از ساعات مجاز ماده ۸۹-۷۰۶ قانون آیین دادرسی کیفری تحقق یابد.^۳ در حقوق ایران در این خصوص ماده ۱۴۰ قانون آیین دادرسی کیفری اشعار داشته است: «تفتیش و بازرسی منزل در روز به عمل می‌آید و در صورتی هنگام شب انجام می‌شود که ضرورت اقتضاء کند. بازپرس دلایل ضرورت را احراز و در صورت مجلس قید می‌کند و در صورت امکان، خود در محل حضور می‌یابد...». بنابراین در صورت وجود ضرورت تفتیش و بازرسی منزل می‌تواند شبانه نیز به عمل آید و در این مورد تفاوتی بین قاچاق سازمان یافته و غیرسازمان یافته نیست، اما معیار سازمان یافته بودن جرم میتواند توجیهی منطقی برای دستور بازپرس در خصوص تفتیش شبانه محسوب شود.

1. Dallest and Pradel
2. Article 706-88 du Code de procédure pénale français.
3. Article 706-89 du Code de procédure pénale français.

۴. می‌تواند در خارج از ساعات‌های مندرج در ماده ۵۹ قانون آیین دادرسی کیفری انجام شود که آن را از ساعت ۶ تا ۲۱ محدود کرده است.

۲.۲. ابزارهای قانونی منحصر به نظام حقوقی فرانسه

تخصصی شدن عدالت کیفری در حوزه دادرسی کیفری، قانونگذار فرانسوی را نیز به تخصصی کردن برخی مراجع قضایی رهنمون ساخته است. در این راستا، حوزه‌های قضایی ویژه بین منطقه‌ای توسط قانون ۹ مارس ۲۰۰۴ ایجاد شد.^۱ قانون مزبور راجع به «تطبيق عدالت با تحولات مجرمانه» در فصل اول در مورد صلاحیت دادگاه‌های تخصصی مذکور در ماده ۷۵-۷۰۶ قانون آیین دادرسی کیفری، اشعار می‌دارد: «صلاحیت محلی دادگاه عالی و دادگاه صادر کننده برای یک یا چند دادگاه تجدید نظر جهت تحقیقات، تعقیب، بازپرسی و محاکمه جنایات و جنحه‌ها، در مواردی که به نظر می‌رسد دارای پیچیدگی زیاد در محدوده مواد ۷۳-۷۰۶ یا ۷۴-۷۰۶ هستند، قابل تعمیم است»، بنابراین مراجع دادگاه‌های ویژه بین منطقه‌ای برای رسیدگی به جرایم سازمان یافته قاچاق انسان، به شرط برخورداری از ویژگی «پیچیدگی زیاد»، صالح‌اند.^۲

این صلاحیت که معمولاً با عنوان (صلاحیت ویژه بین منطقه‌ای) شناخته می‌شود، قضات دادسرا و بازپرسان با تجربه را در مبارزه با جرایم سازمان یافته در موارد بسیار پیچیده گرد هم می‌آورد. این قانون صلاحیت محلی گسترده بین منطقه‌ای را به هشت حوزه قضایی واقع در شهرهای پاریس، لیون، لیل، مارسی، رنس، بوردو، نانسی و فور دو فرانس تقسیم می‌کند. قضات تخصصی در این موضوعات فنی و دشوار، از پرونده‌های ساده‌تر معاف می‌شوند و از همکاری دستیارهای تخصصی و سازوکارهای تحقیقاتی خلاقانه (نفوذ، سامانه‌های صوتی، تحقیق مشترک بین چندین کشور...) بهره می‌برند. همچنین این قضات تخصصی در دانشکده ملی قوه قضاییه دوره‌های آموزشی خاص را پشت سر می‌گذارند و به کارورزی عملی می‌پردازند.

با ایجاد نهاد تخصصی در حقوق فرانسه، یک ساختار منسجم قضایی با برخورداری از ابزارهای متناسب در رسیدگی کیفری به جرایم سازمان یافته قاچاق انسان شکل گرفته است. امری که بر اساس مواد ۷۳-۷۰۶ و ۷۴-۷۰۶ مستلزم پیچیدگی در تحقق عناصر مجرمانه است. بدین سان، زمانی حوزه‌های قضایی ویژه بین منطقه‌ای از صلاحیت ذاتی به رسیدگی به جرایم برخورداری که سه ویژگی احراز شود: نخست، وجود یک گروه/باند؛ یعنی گروه/باند سازمان یافته‌ای که در ماده ۱۳۲-۷۱ قانون مجازات فرانسه تعریف شده است به عنوان «گروهی که با هر توافقی برای آماده‌سازی، مشخص کردن یک یا چند عمل مادی، یک یا چند فعل مجرمانه تشکیل شده باشد». دوم، ساختارمندی؛ این گروه/باند سازمان یافته باید «برای یک هدف خاص» شکل گرفته باشد که به معنی تفکر، آمادگی و برنامه‌ریزی قبلی است و سوم، هدفمندی؛ دلیل و هدف سازمان یافتگی، «آماده‌سازی جهت ارتکاب یک یا چند جرم» وجود داشته باشد.

یکی دیگر از تدابیری که قانونگذار فرانسوی برای مقابله کیفری با قاچاق سازمان یافته انسان در نظر گرفته است و در نظام حقوقی ایران، سابقه قانونگذاری راجع به آن وجود ندارد، بحث عملیات نفوذ می‌باشد. عملیات نفوذ عبارت است از نظارت بر افرادی که مظنون به ارتکاب جرم هستند با قرار دادن یک نیرو به عنوان یکی

1. Les juridictions interrégionales spécialisées (JIRS).
2. Article 704 du Code de procédure pénale français.

از شرکا، معاونین یا تعقیب کننده آنها (باباخانی، ۲۰۱۹: ۸). برای تسهیل تحقیقات در زمینه این جرم شدید، عملیات نفوذ به موجب مواد ۸۱-۷۰۶ و بعدی قانون آیین دادرسی کیفری قابل اجرا است.^۱

کنوانسیون شورای اروپا درباره مبارزه علیه قاچاق انسان در تاریخ ۱۶ مه ۲۰۰۵ دولت‌ها را موظف کرد تا «تحقیقات مؤثر و تعقیب قانونی را انجام دهند».^۲ با توجه به ماده اخیر، گروه خبرگان درباره اقدام علیه قاچاق انسان در شورای اروپا تشکیل شده که این بدان معناست کشورها باید اجازه دهند از روشهای ویژه تحقیقاتی برای جرم قاچاق انسان استفاده شود. در مرحله بعد، ماده ۹ دستورالعمل اتحادیه اروپا ۱۱/۳۶، مصوب ۵ آوریل ۲۰۱۱^۳ اشعار می‌دارد که مقامات تعقیب می‌توانند «از تکنیک‌های قابل اجرا در تحقیقات دیگر اشکال جرایم جدی و پیچیده» استفاده کنند (دامولین، ۲۰۱۴: ۳۱۷).

در این زمینه، باید کمک‌های حقوقی متقابل بین کشورها انجام شود زیرا قاچاق انسان در بیشتر موارد ماهیت بین‌المللی دارد. بایستی اشاره کرد که این کارایی در تحقیقات مربوط به جرم قاچاق انسان برای کشورهای عضو یک وظیفه است. در حقیقت، دادگاه اروپایی حقوق بشر در حکم خود در تاریخ ۷ ژانویه ۲۰۱۰، رانس تو علیه قبرس و روسیه حکم داد که کشورها تعهدات مثبتی از جمله تحقیقات در مورد اقدامات مربوط به قاچاق انسان را دارند.^۴ این امر نشان می‌دهد که در مورد قاچاق انسان هم قوانین ملی فرانسه و هم حقوق اروپایی سعی در ایجاد مؤثرترین ابزارهای دادرسی برای مقابله با این جرم را دارند. در فرانسه جستجوی کارآمدی در تحقیقات مربوط به قاچاق انسان، مستلزم همکاری اروپایی است، زیرا این جرم ماهیتی بین‌المللی دارد. حفظ صلاحیت قاچاق انسان، کشورها را قادر می‌سازد تا روشهای مهم رسیدگی، از جمله روشهای رویه‌ای مربوط به همکاری‌های بین کشورها را عملی کنند. ابتدا، این جرم در لیست ۳۲ جرم جدی قرار دارد^۵ و در فرانسه با مجازات حبس ۳ سال یا بیشتر یا حبس با مدت مشابه مجازات می‌شود که این امر امکان استفاده آسانتر از حکم بازداشت اروپایی را فراهم می‌کند.^۶ البته خاطر نشان می‌گردد پیش بینی این نوع تدابیر در چارچوب حاکمیت قانون است و در یک بستر دموکراتیک به طور نظامند و مستمر امکان کنترل رفتارهای پلیس جهت عدم سوء استفاده از این امکان قانونی وجود دارد. در غیر اینصورت زمینه سوء استفاده در پرتو دام گسترتری فراهم خواهد شد.

۱. نفوذ برای یک افسر یا یک افسر پلیس قضایی به ویژه برای نظارت بر افرادی که مظنون به ارتکاب جنایت و یا جنحه هستند، به واسطه این افراد، به عنوان یکی از همکاران، همدستان و پنهانکاران آنها را تحت نظر قرار می‌دهند.
2. Article 1 paragraphe B de la Convention du Conseil de l'Europe sur la lutte contre la traite des êtres humains du 16 mai 2005.
3. Groupe des experts sur la lutte contre la traite des êtres humains du Conseil de l'Europe.
۴. در مورد قانون پیشگیری و مبارزه با قاچاق انسان و حمایت از بزه‌دیده گان.
5. Dumouline
6. CEDH 7 janvier 2010 Rantsev contre Chypre et Russie n°25965/04.
7. Article 694-32 du Code de procédure pénale français.
8. Article 695-23 alinéa 2 du Code de procédure pénale français.

براساس ماده ۱۱-۶۹۵ قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه، «حکم بازداشت اروپایی یک تصمیم قضایی است که توسط یک کشور عضو اتحادیه اروپا به نام کشور عضو صادر کننده برای دستگیری و تسلیم کردن به یک کشور عضو دیگر صادر شده است؛ یعنی به نام کشور عضو اجرا کننده که به دنبال شخصی برای هدف تعقیب کیفری یا اجرای حکم مجازات یا حکم بازداشت و محروم کردن وی از آزادی است». این سازوکار همکاری قضایی موجب می شود که با تسلیم شخصی توسط یک کشور عضو، شرایط مهیا می شود که شخص در یک کشور عضو دیگر، محاکمه و یا حکم مجازات حبس وی اجرا شود. این سازوکار، مرتکبین جرم قاچاق انسان را از عدم مجازات یا مصونیت آنها از طریق عبور از مرزها در اتحادیه اروپا باز می دارد. علاوه بر این، همکاری های قضایی اروپایی توسط واحد همکاری قضایی یوروجاست (Eurojust) تسهیل می شود.^۱ یروجاست قادر خواهد بود در چارچوب تحقیقات یا تعقیب قانونی که حداقل دو کشور را درگیر کرده مداخله کند. بنابراین، این می تواند ابزاری مناسب برای کمک متقابل در زمینه مبارزه اروپا با قاچاق انسان باشد.

یکی دیگر از روشهای رسیدگی که می تواند در مبارزه با قاچاق انسان استفاده شود، تیم تحقیق مشترک است. این تیم های تحقیق مشترک برای مداخله در مراحل پیچیده مرتبط با جرم سازمان یافته در نظر گرفته شده اند. استفاده از تیم تحقیق مشترک در زمینه قاچاق انسان بسیار مهم است که بیشتر مربوط به شبکه های مجرمانه است و در کشورهای مختلف اروپایی، ساختارمند و سازمان یافته اقدام می کنند. بنابراین یک تحقیق که فقط در یک منطقه ملی انجام شود ناکافی است و این شبکه ها از نظر انسانی و مالی مرزی نمی شناسند. ماده ۲-۶۹۵ قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه اجازه ایجاد این تیم های تحقیق مشترک را داده و اشعار می دارد که «با تأیید قبلی وزیر دادگستری و رضایت سایر کشورهای عضو ذیربط، مقامات قضایی صالح می توانند یک تیم تحقیق مشترک تشکیل دهند، یا در زمان لزوم انجام در چارچوب یک رسیدگی فرانسوی، تحقیقات پیچیده ای راجع به بسیج منابع اصلی و درگیر کردن سایر کشورهای عضو ضروری است، یا هنگامی که چندین کشور عضو، تحقیقات در مورد جرائم را انجام می دهند که نیاز به اقدام هماهنگ و مشترک بین کشورهای عضو مربوطه وجود دارد».

این تیم ها با گردهم آمدن قضات-بازرسان و مقامات پلیسی دو یا چند کشور همکاری نزدیک و انعطاف پذیرتری را بین کشورهای عضو امکان پذیر می سازند. آنها همچنین رسیدگی قضایی را تسهیل خواهند کرد، زیرا شواهد و مدارک جمع آوری شده در کشورهای عضو مختلف تیم، قابل دسترس تر خواهند بود. آنها قادر خواهند بود تسهیلات تعقیب های مختلف را در مقابل یک دادگاه واحد فراهم کرده یا به اشتراک گذاری اموال توقیف شده و مصادره شده را انجام دهند. آنها امکان انجام عملیات تحقیق مشترک در سرزمین های طرف های مختلف این تیم را ممکن می سازند.

۱. یروجاست مطابق با تصمیم شورای اروپایی در تاریخ ۲۸ فوریه ۲۰۰۲ تاسیس شد. این واحد دارای شخصیت قضایی است و از طریق مرکزی متشکل از کلیه اعضای کشورها یا از طریق نمایندگان ملی آنها فعالیت می کند.

نتیجه‌گیری

جهانی شدن جرایم قاچاق انسان با اتکا به توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات و سود آوری زیاد فرصت‌های جدیدی را در هزاره سوم میلادی برای گروه‌های جنایی فراملی به صورت سازمان‌یافته ایجاد کرده است که ثبات اقتصادی، سیاسی و اجتماعی جوامع را تهدید می‌کند. با توجه به تصویب اسناد متعدد بین‌المللی و منطقه‌ای و الحاق دولت‌ها و متعاقباً جرم‌انگاری آن می‌تواند بیانگر اجماع ملی-بین‌المللی برای جهانی شدن مبارزه با قاچاق انسان تلقی شود.

اگرچه قانونگذار ایرانی با تصویب قانون مبارزه با قاچاق انسان گام مثبتی برای مبارزه با اشکال قاچاق انسان برداشته است اما قوانین حمایت‌گرایانه از بزه‌دیده‌های این جرایم مغفول مانده است. به علاوه قانون مذکور از تشدید مجازات این جرم در حالت سازمان‌یافته غفلت کرده است. در واقع در حوزه جرایم سازمان‌یافته در سطح تقنینی، شاهد گونه‌ای پراکندگی قوانین در حقوق ایران نیز می‌باشیم. پراکندگی قوانین، آسیب‌های زیادی را در طرح هر نوع راهبرد مؤثر و تأثیرگذار در برخورد با دسته معینی از جرایم از خود به جای می‌گذارد. در سطح قضائی موضوع بفرنج‌تر می‌شود، چرا که نظام قضائی می‌تواند با طراحی یک راهبرد منسجم و مشخص در برخورد با جرایم قاچاق انسان تا حد زیادی خلأها و کاستی‌های صورت گرفته در سطح تقنینی را جبران نماید. با این حال به نظر می‌رسد با توجه به تشدید مجازات یک تا دو درجه‌ای لایحه مبارزه با قاچاق انسان برای سازمان‌یافتگی جرم، تصویب آن اقدامی مثبت در جهت مبارزه با قاچاق انسان سازمان‌یافته باشد. علاوه بر اقدامات سرکوبگر علیه مرتکبان این جرایم پرسود بایستی به اهمیت حمایت از بزه‌دیدگان و شهود آن و همچنین امکانات بازگشت افراد قاچاق شده به کشور اشاره نمود. همچنین بایستی به الزام جبران خسارت‌های مادی و معنوی بزه‌دیده اینگونه جرایم توسط مرتکبان آن تأکید نمود.

قانون مجازات فرانسه تشدید مجازات جرایم قاچاق سازمان‌یافته انسان را در مواد ۲-۴-۲۲۵ تا ۴-۴-۲۲۵ قانون مجازات پیش‌بینی کرده است. با توجه به ویژگی بزه‌کاران جرایم قاچاق انسان و شیوه ارتکاب بزه، پیچیدگی‌های فراوانی برای کشف و تعقیب آن‌ها وجود دارد که نظام عدالت کیفری سنتی را برای مبارزه مؤثر ناتوان ساخته است. از این‌رو، سیاست جنایی کشورهای مختلف به سمت تخصصی-افتراقی‌سازی نظام رسیدگی به این جرایم معطوف شده است. در فرانسه، قوانین ملی یک رسیدگی ویژه را در مورد جرم قاچاق سازمان‌یافته انسان که رسیدگی آن عمدتاً بسیار پیچیده است پیش‌بینی کرده است و قانونگذار این کشور تمهیدات متعددی از جمله تخصصی کردن مراجع و مقامات قضایی و همچنین ابزارهای کشف جرم جهت تسهیل تعقیب و مجازات این جرم در نظر گرفته است. به نظر در حقوق ایران نیز اتخاذ سیاست کیفری منسجم و افتراقی همچنین همکاری‌های منطقه‌ای-بین‌المللی برای کشف و تعقیب جرایم قاچاق انسان سازمان‌یافته جهت پاسخی کارآمد به مرتکبان آن غیرقابل اجتناب می‌باشد.

References

1. Ebrahimi Shahram (1396), "Criminological Studies of Organized Crimes in: friendship" by Nemat Allah.
2. Haj (Pilgrimage) Religious and Law Synergy in Materializing justice and Human Excellence", Scientific Memorial Proceedings, the Martyred Professor Haj Naser Ghorban Nia, Mofid University Publications.
3. Zaghali Abbas (1389), "Human Trafficking in Iran's Criminal Policy and International Deeds, Tehran: Mizan Publications.
4. SALIMI Sadeqh (1386), "Human Trafficking and Combating It in Iran's Criminal Law", Social Welfare Scientific-Research Quarterly, 7th Year, No.26.
5. Kegahi Mokhles Abadi Marjan (1391), "Globalization of Countering Human Trafficking and Its Impacts on Iran's Legislative Criminal Policy", General Policy-making Strategy Studies Quarterly, 3rd Period.
6. Nobahar Rahim (1384), "Women Trafficking for prostitution from Islamic Teachings Perspective with a Glance at the International Regulations and Iran's Laws", Adaptive Legal Research, 10th Period.
- 7- DALLEST (J.) et PRADEL (J.), La criminalité organisée, droit français, droit international et droit comparé, LexisNexis, 2012
- 8- DECAUX (E.), Les formes contemporaines de l'esclavage, Les livres de poche de l'académie de droit internationale de La Haye, 2009
- 9- JAKSIC (M.), La traite des êtres humains en France : de la victime idéale à la victime coupable, CNRS éditions, 2016
- 10- POTASZKIN (T.), L'éclatement de la procédure pénale ; Vers un nouvel ordre procédural pénale, Lextenso, Paris, 2014
- 11- VAZ CABRAL (G), La traite des êtres humains, réalité de l'esclavage contemporain, La découverte, 2006.
- 12- TOSUN (L), La traite des êtres humains : étude normative, Droit, Université Grenoble Alpes, 2011.
- 13- BABAKHANI (E.), HARANG (J.), «Tools to Combat Economic-Financial Crimes in French Criminal Justice System », Ankara University press, 2019.
- 14- BASILIEN-GAINCHE (M.), «La lutte contre la traite des êtres humains :

directive communautaire, contentieux européens et impasse française », Revue de l'Union Européenne 2011

15- BERNARD (D.), CARTUYVELS (Y.), GUILLAN (C.), SCALIA (D.) et VAN DE KERCHOVE (M.), Fondements et objectifs des incriminations et des peines en droit européen et international, Anthemis, 2013

16- BOURGEOIS (B), «Les infractions pénales réprimant le phénomène de la traite des êtres humains à des fins d'exploitation par le travail », AJ Pénal 2012.

17- DUMOULIN (L.), «Lutte contre la traite des êtres humains : l'approche financière en question », RSC 2014.

18- JAKSIC (M.), La traite des êtres humains en France : de la victime idéale à la victime coupable, CNRS éditions, 2016

19- JAKSIC (M.), État de littérature Déconstruire pour dénoncer : la traite des êtres humains en débat, Sciences Po University Press, 2016

20- LARDANCHET, (G.), Repérer et accompagner les mineurs victimes de la traite des êtres humains vers la protection, Association jeunesse et droit «Journal du droit des jeunes », 2014

21- LAURE (M.), GAINCHE (B.), La lutte contre la traite des êtres humains : Directive communautaire, contentieux européen, et impasses françaises, Revue de l'Union européenne, 2011

22- POULIN (R.), Prostitution et traite des êtres humains : controverses et enjeux, Cahiers de recherche sociologique, 2008

23- Rapport sur la lutte contre la traite et l'exploitation des êtres humains de la Commission nationale consultative des droits de l'homme (CNCDH), Mars 2016.

24- Rapport de la commission au parlement européen et au conseil sur les progrès réalisés dans la lutte contre la traite des êtres humains établi conformément à l'article 20 de la directive 2011/36/EU concernant la prévention de la traite des êtres humains et la lutte contre ce phénomène ainsi que la protection des victimes, 19 Mai 2016.

25- Rapport d'information n°448 (2015-2016) de Mmes Corinne Bouchoux, Hélène Conway-Mouret, Joëlle Garriaud-Maylam, Brigitte Gonthier-Maurin, Chantal Jouanno et Mireille Jouve, fait au nom de la délégation aux droits des femmes, déposé le 9 mars 2016.

- 26- Code pénal.
- 27- Code de procédure pénale.
- 28- Décision-cadre 2002/629/JAI du 19 juillet 2002 relative à la lutte contre la traite des êtres humains.
- 29- Loi n°2003-239 du 18 mars 2003 pour la sécurité intérieure.
- 30- Convention de Varsovie du Conseil de l'Europe sur la lutte contre la traite des êtres humains du 16 mai 2005.
- 31- Directive 2011/36/UE du 5 avril 2011 concernant la prévention de la traite des êtres humains et la lutte contre ce phénomène ainsi que la protection des victimes et remplaçant la décision-cadre 2002/629/JAI.
- 32- Décret n°2013-7 du 3 janvier 2013 portant création d'une mission interministérielle pour la protection des femmes contre les violences et la lutte contre la traite des êtres humains, NOR DFEX1242343D, JORF n°0004 du 5 janvier 2013.
- 33- Loi n°2013-711 du 5 août 2013, JO du 6 août 2013.
- 34- Circulaire du 22 janvier 2015 de politique pénale en matière de lutte contre la traite des êtres humains, NOR JUSD1501974C.